

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ/THEORY OF STATE AND LAW /ТЕОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА

ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՄԵՆԱԿՅԱՆ

ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՌԵՑԵՊՏԻԱՅԻ ԽՆԴՐԱՀԱՐՈՒՅՑ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ..... 3

ԱՆՆԱ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

ԱՊԱԳԱ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ (ՏԵՍԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ)16

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ/CONSTITUTIONAL LAW/ КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО

АЙК ЦАТУРЯН

ПАРЛАМЕНТСКИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ СДЕРЖЕК И ПРОТИВОВЕСОВ..... 26

ՍԱՍՈՒՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ..... 34

ՄԱՐՏԻՆ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՀՀ ԱԺ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ: ՊԱՌԼԱՍԵՆՏԱԿԱՆ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ42

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ/CRIMINAL LAW/УГОЛОВНОЕ ПРАВО

АДЕЛИНА САРГСЯН

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОГО РАСКАЯНИЯ КАК ОСНОВАНИЯ ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ..... 53

ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ/CRIMINAL TRIAL/УГОЛОВНОЕ ПРОЦЕСС

ՏԻԳՐԱՆ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ՀԱՐՈՒՑԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏԱԽԱԶԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ..... 63

ՍԱՍՈՒՆ ԲԱԴԴԱՍԱՐՅԱՆ

*Հայ-ռուսական համալսարանի իրավունքի տեսության և սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ,
Հայ-ռուսական համալսարանի իրավաբանական դեպարտամենտի ղեկավար*

SASUN BAGHDASARYAN

*Postgraduate Student of the Chair of Constitutional Law and Theory of Law of Russian-Armenian University,
Head of the Legal Department of Russian-Armenian University*

САСУН БАГДАСАРЯН

*Аспирант кафедры теории права и конституционного права
Российско-Армянского университета,
Руководитель юридического департамента Российско-Армянского
университета*

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ

THE COUNTRY PROTECTION AS A CONSTITUTIONAL FUNCTION

ОБОРОНА ГОСУДАРСТВА КАК КОНСТИТУЦИОННАЯ ФУНКЦИЯ

Երկրագնդի վրա պետությունների առաջացմամբ օբյեկտիվ իրողություն և պատմության մշտական ուղեկից դարձան միջպետական ռազմական բախումները, հակամարտությունները, պատերազմները, իսկ ռազմական անվտանգությունն ու քաղաքականությունը վերածվեցին պետության ներքին և արտաքին քաղաքականության, ազգային անվտանգության հիմնական բաղադրատարրերի:

Պատմականորեն ձևավորված օբյեկտիվ իրողությունների հետևանքով պետության որպես «լեզալ, իրավասուբյեկտ, ինքնիշխան, հրապարակային, համընդհանուր տարածքային կազմակերպության»¹ գլխավոր հասարակական խնդիրներից մեկը դարձավ ռազմական անվտանգության ապահովումը և երկրի պաշտպանությունը: Արդի աշխարհում ռազմական անվտանգության ապահովման քաղաքական կողմը կամ քաղաքականությունն ուղղված է այն հակասությունների լուծմանը, որոնք «անհրաժեշտ է լուծել ռազմական միջոցների գանազան ձևերով և դրանով իսկ նորմատիվ ամրագրել երկրի ռազմական ուժերի օգտագործման չափանիշները, դրանց պատրաստվածության աստիճանը, կա-

¹ Стн Гомеров И.Н., Государство и государственная власть: предпосылки, особенности, структура. М., 2002, էջ 487:

նուցվածքը, տեղակայումը, ինֆրակառուցվածքը, ապահովումը, պատրաստման տեսակները և ձևերը, պատրաստվածության վիճակը և այլն»²:

Այսպիսով՝ ռազմական քաղաքականության իրականացման շրջանակը և պարամետրերը ժամանակի ընթացքում բանավոր սովորույթից վերածվեցին ներպետական իրավական ամրագրում ունեցող կանոնների, իսկ արդի շրջանում այդ ամրագրումը կատարվում է առաջին հերթին սահմանադրական մակարդակով: Սահմանադրական իրավական նորմերի շրջանակում և չափանիշներին համապատասխան իրականացվող ռազմական քաղաքականության գլխավոր «իմաստը և նպատակը ռազմական անվտանգության ապահովումն է, խաղաղության պաշտպանությունը և պատերազմի կանխումը»³: Հետևաբար՝ այդ քաղաքականության անբաժան ու պարտադիր մասն է դարձել պետության ռազմական գործունեությունը, որը պետութենագիտության մեջ անվանում են երկրի պաշտպանության արտաքին գործառույթ:

Պաշտպանության գործառույթի իրականացման իրավական հիմքերն ամրագրված են ոչ միայն ներպետական սահմանադրական ու վարչաիրավական մակարդակով, այլև միջազգային իրավունքով: ՄԱԿ-ի կանոնադրության 51 հոդվածի ուժով պետությունն ունի անհատական ինքնապաշտպանության իրավունք: Այդ հոդվածի համաձայն՝ պետությունն իրավունք ունի ձեռնարկել անհատական ինքնապաշտպանություն, եթե տեղի ունենա զինված հարձակում կազմակերպության անդամի վրա, քանի դեռ ՄԱԿ-ի ԱԽ-ն չի ընդունել անհրաժեշտ միջոցներ միջազգային խաղաղության ու անվտանգության պահպանության համար:

ՄԱԿ-ի կանոնադրության 51 հոդվածի համաձայն պետություններն ունեն նաև կոլեկտիվ պաշտպանության իրավունք, այսինքն՝ յուրաքանչյուր պետություն իրավունք ունի ոչ միայն անհատապես, այլև այլ պետությունների օգնությամբ պայքարել իր նկատմամբ կատարված զինված հարձակման դեմ⁴:

Այսպիսով՝ միջազգային իրավունքով ամրագրված պետության անհատական ինքնապաշտպանության իրավունքի կենսագործման ներպետական ձևը երկրի պաշտպանության պետական գործառույթի իրականացումն է: Այստեղից առաջանում են հետազոտական մի շարք միջանկյալ խնդիրներ, մասնավորապես՝ ինչ են պետության գործառույթները, որոնք են դրա տեսակները, այդ համատեքստում ինչ տեղ է գրավում երկրի ռազմական պաշտպանության գործառույթն արդի պետության գործառույթների համակարգում, ի՞նչ է այդ գործառույթի հիմքում ընկած օբյեկտիվ խնդիրը, իրականացման նպատակը, բովանդակությունը, դրանց սահմանադրական և այլ ճյուղային իրավական ամրագրման ու կարգավորման վիճակը:

Մինչ այս խնդիրների տեսաիրավական հետազոտությանն անցնելն անհրաժեշտ ենք համարում կանգ առնել «պաշտպանություն» հասկացության վրա: «Երկրի պաշտպանությունը» դիտարկում ենք որպես քաղաքական, տնտեսա-

² Տե՛ս Фомин С.А., Обеспечение национальной безопасности, М., Флинта: МПСИ, 2007, էջ 110:

³ Տե՛ս նույն տեղում:

⁴ Պետությունների անհատական և կոլեկտիվ ինքնապաշտպանության իրավունքների մասին մանրամասն տե՛ս Жданов Ю.Н., Международно-правовые основы самообороны государств: Дисс. ... канд. юрид. наук, М., 1990:

կան, ռազմական, սոցիալական, իրավական և այլ միջոցների ամբողջություն՝ ուղղված ներքին և արտաքին ունեցվածություններից զինված պաշտպանության նախապատրաստմանը և բուն զինված պաշտպանությունը⁵:

Պետության և իրավունքի տեսությունը պետության գործառույթները բնորոշում է որպես պետության գործունեության հիմնական ուղղություններ, որոնք արտահայտում են պետության էությունը և սոցիալական նշանակությունը, ուղղված են հասարակության պետական կառավարման նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը⁶:

Պետության գործառույթների բնորոշման հարցում իրավագետների մոտ չկան արմատական տարբերություններ: Սակայն դա չի նշանակում, որ նրանք միակարծիք են պետության գործառույթների դասակարգման, համակարգային նկարագրի հարցում: Գրականության մեջ առանձնանում են պետության գործառույթների տեսակների երկու հիմնական, ընդ որում՝ էականորեն տարբերվող, հայեցակարգեր: Դրանցից մեկի վառ ներկայացուցիչներից է Վ. Ս. Ներսեսյանցը, ըստ որի՝ «պետության ողջ ֆունկցիոնալ գործունեության, դրա բոլոր գործառույթների յուրահատկությունը, էությունն ազատ մարդկանց կյանքի սոցիալ-պատմականորեն պայմանավորված որոշակի պետաիրավական կարգի կազմակերպումը, կենսագործումը և պաշտպանությունն է: Պետության առանձին գործառույթները համապատասխան պետաիրավական կարգի ստեղծման, պահպանության ու գործնական իրականացման, պետության ֆունկցիոնալ գործունեության ամբողջական ու, ըստ էության, միասնական գործունեության հարաբերականորեն ինքնուրույն առումներն են: Այդպիսի առանձին հիմնական գործառույթներ են՝ իրավասահմանումը, իրավակենսագործումը, իրավապաշտպանությունը, արտաքին քաղաքականը: Թվարկվածներից առաջին երեքը համարվում են ներքին գործառույթներ և կապված են պետության ներքին ինքնիշխանության իրականացման հետ: Չորրորդ գործառույթը համարվում է արտաքին և բնութագրում է պետության արտաքին ինքնիշխանության իրականացումը⁷:

«Պետության ներքին և արտաքին գործառույթները սերտորեն փոխկապված են, լրացնում և փոխապահովում են միմյանց»⁸: Վ. Ս. Ներսեսյանցի այս յուրահատուկ մոտեցումն աչքի է ընկնում այն հիմնավորմամբ, որ այն պետությանը չի

⁵ «Պաշտպանություն» հասկացության այս միջանկյալ բնորոշումը վերցված է այնպիսի հանրաճանաչ միջոցից, ինչպիսին է իրավաբանական բառարանը (տե՛ս Краткий юридический словарь / под. ред. А.Н. Азрилияна. М.: Институт новой экономики, 2005, էջ 414:

⁶ Տե՛ս Ա. Գ. Վաղարշյան, Պետության և իրավունքի տեսություն-1 (Դասախոսություններ), Արթուր Վաղարշյան, ԵՊՀ, Եր., Հեղինակային հրատարակություն, 2016, էջ 115:

⁷ Պետության արտաքին գործառույթը, ըստ Վ. Ս. Ներսեսյանցի, պետության գործունեությունն է որպես միջազգային հարաբերությունների ինքնիշխան սուբյեկտ: Այդ գործառույթը ներառում է պետության տարաբնույթ գործունեությունն ուղղված երկրի պաշտպանունակության ապահովմանը, արտաքին ագրեսիայից բնակչության պաշտպանությանը, այլ պետությունների հետ զանազան ոլորտներում համագործակցության կազմակերպմանն ու իրականացման, երկրի սահմաններից դուրս իր քաղաքացիների իրավունքների ու շահերի պաշտպանությանը, պետությունների միջազգային ընկերակցության ամրապնդմանն ու զարգացմանը, պատերազմների կանխմանը և ժողովուրդների միջև խաղաղության ամրապնդմանը (տե՛ս Нерсесянц В.С., Общая теория права и государства, М., изд. группа НОРМА-ИНФРА, М., 1999, էջ 260):

⁸ Տե՛ս Нерсесянц В.С., Общая теория права и государства, М., изд. группа НОРМА-ИНФРА, М., 1999, էջ 258-259:

վերագրում տնտեսական, մշակութային, էկոլոգիական կամ այլ ոլորտային գործառույթներ: Պետությունը զբաղվում է դրանցով, սակայն դա չի նշանակում, որ պետությանը բնորոշ են նման գործառույթներ: Պետաիրավական տեսանկյունից կարևոր և որոշիչ նշանակություն ունեն ոչ թե հասարակական կյանքի այդ ոլորտները և դրանցում առաջացած խնդիրներն այլ «հենց դրանց լուծման պատշաճ պետաիրավական կարգերը»: Վ. Ներսեսյանցի յուրահատուկ հայեցակարգը պետության գործառույթների վերաբերյալ հակասության մեջ է մտնում շատ ավելի տարածված երկրորդ մոտեցման հետ, սակայն մեր խնդիրն այդ հակասության տեսական լուծումը չէ: Մեզ այստեղ հետաքրքրում է պաշտպանության գործառույթը, որն ազատական-իրավաբանական տեսությունը չի մերժում, այլ ընդհակառակը՝ էլ ավելի է բարձրացնում դրա տեսական կարգավիճակը՝ դրան տալով առաջնակարգ նշանակություն, վերագրելով ներքին գործառույթները լրացնող ու փոխապահովող դերակատարություն:

Վ. Ս. Ներսեսյանցի պետության գործառույթների յուրահատուկ հայեցակարգը, սակայն գրականության մեջ մեծ տարածում չի գտել: Իրավաբանական գրականության մեջ ավելի շատ տարածված է պետության գործառույթների տեսությունը, որի հիմնական կատեգորիաներն են գործառույթ, օբյեկտ, խնդիր, բովանդակություն, գործառույթների իրականացման ձևեր և մեթոդներ⁹: Ընդ որում՝ գործառույթների մեկնաբանման ձևական իմաստը նույն տրամաբանական կատեգորիաների վրա էին կառուցում նաև սոցիալիստական պետականագետները, սակայն դասակարգային հայեցակարգի հիմքերով: Այս մոտեցման համաձայն՝ սոցիալիստական պետության գործառույթային ոլորտներն ընդլայնվում ու խորանում են պայմանավորված պետության որպես սոցիալիզմի ու կոմունիզմի կառուցման գլխավոր գործիքի դերով¹⁰:

Պետության գործառույթների ավանդական և տարածված այս հայեցակարգը կատարում է պետության գործառույթների դասակարգում զանազան հիմքերով, մասնավորապես՝ ըստ ուղղվածության կամ ոլորտների (ներքին և արտաքին), ըստ շարունակականության (մշտական և ժամանակավոր), ըստ պետության տարածքի ընդգրկման (համապետական կամ տարածքային), ըստ պետության էության հետ կապի (համասոցիալական կամ դասակարգային), ըստ սոցիալական նշանակության (հիմնական և ոչ հիմնական)¹¹:

⁹ Այս հայեցակարգային մոտեցման վրա են կանգնած բազմաթիվ տեսաբաններ, օրինակ՝ Ա. Աղայան, Պետության և իրավունքի տեսություն, դասախոսություններ, Եր.: Տիգրան Մեծ, 2011, 120-128 էջեր, Ա. Գ. Վաղարշյան, Պետության և իրավունքի տեսություն-1 (Դասախոսություններ), Արթուր Վաղարշյան, ԵՊՀ, Եր., Հեղինակային իրատարակություն, 2016, էջ 20-128, Теория государства и права /Отв. ред. д.ю.н., проф. В.Д. Перевалов.- 3-е изд., перераб. и доп., М., Норма, 2006, էջ 69-84, Поляков А.В., Тимошина Е.В., Общая теория права, СПб., Издательский Дом С.-Петербур. Гос. Университета, 2005, էջ 215-220; Дмитрук В.Н., Теория государства и право, М., Новое знание, 2002, էջ 28-33, Общая теория права и государства /Под. ред. В.В. Лазарева.- 2-е изд., перераб. и доп., М., Юристъ, 1996, с. 281-285; Атаманчук Г.В., Теория государственного управления. Курс лекций, М., Юрид. лит., 1997, էջ 50-53 և այլն:

¹⁰ Սոցիալիստական պետության գործառույթների և դրանց էվոլյուցիայի մասին տե՛ս Чесноков Д.И., Советское социалистическое государство, 1., 1952, Теория государства и права /под ред. С.С. Алексеева, М., Юрид. лит., 1985 և այլն:

¹¹ Այս դասակարգումների մասին տե՛ս Протасов В.М., Теория права и государства. Проблемы теории

Չխորանալով պետության գործառույթների ավանդական տեսության բովանդակային մանրամասների մեջ՝ փորձենք վեր հանել երկրի պաշտպանության գործառույթի տեղը և դերը պետության գործառույթների համակարգում: Պետության գործառույթների տեսության ավանդական մոտեցումը երկրի պաշտպանության գործառույթն իր հիմնական դասակարգման սխեմայում (ներքին և արտաքին գործառույթները համարում է արտաքին գործառույթ, որն ուղղված է «երկրի ինքնիշխանության, պետական սահմանների անձեռնմխելիության, արտաքին անվտանգության ապահովմանը»¹²:

Այսպիսով՝ պետությունն իր օբյեկտիվ բնույթի ուժով իրականացնում է երկրի պաշտպանության արտաքին գործառույթ, որն ուղղված է երկրի անկախության, ինքնիշխանության, տարածքային ամբողջականության պաշտպանությանն ու ապահովմանը՝ դիվանագիտական, տնտեսական և հատկապես ռազմական միջոցներով: Եթե փորձենք գնահատել այդ գործառույթի տեղը գործառույթների դասակարգման մնացած չափանիշներով, ապա կստացվի, որ երկրի պաշտպանության գործառույթը մշտական (այլ ոչ թե ժամանակավոր), համապետական (այլ ոչ թե վարչատարածքային), համասոցիալական (այլ ոչ թե դասակարգային) հիմնական գործառույթ է: Այս գնահատականը շատ կարևոր է տեսական, և գործնական նշանակություն ունի: Ինդիրն այն է, որ տեսաբանները պետության գործառույթները դիտարկում են շարժման և փոփոխությունների մեջ, որոնք պայմանավորված են բազմաթիվ գործոններով՝ պետության պատմական տիպը, դարաշրջանը, աշխարհաքաղաքական կացությունը, հասարակության ու պետության առջև կանգնած խնդիրները և նպատակները: Այդ և բազմաթիվ այլ գործոնների ուժով պետության գործառույթների շրջանակը փոխվում է էվոլյուցիոն և հեղափոխական ուղիներով, որոշ գործառույթներ անհետանում են, առաջ են գալիս նորերը, գործառույթների մի մասն էլ ապրում է արմատական բովանդակային փոփոխություններ: Սակայն էվոլյուցիոն ու հեղափոխական այդ դիալեկտիկ շարժումը, կարծես թե, չի շոշափում երկրի պաշտպանության գործառույթը, որն, այսպես ասած, եղել է, կա և կմնա: Դա, իհարկե, չի նշանակում, որ այն քարացած է: Այն ևս կրում է էվոլյուցիոն փոփոխություններ, սակայն դրանք վերաբերում են գործառույթի իրականացման բովանդակային տարրերին, ձևերին ու մեթոդներին, բայց ոչ բուն գործառույթի գոյության նպատակահարմարությանը: Պաշտպանության գործառույթի այս առանձնահատկությունը պայմանավորված է դրա իրականացման բովանդակային տարրերով: Եթե պետության առաջացման վաղնջական ու զարգացման միջին փուլերում հնարավոր էր ինչ-ինչ պատճառներով կասկածներ առաջ քաշել պաշտպանական գործառույթի վերը նշված առանձնահատուկ գծերի վերաբերյալ, ապա արդի շրջանում՝ ոչ: Պաշտպանական գործառույթի այդ առանձնահատկությունների մեծ մասը պայմանավորված

права и государства. 2-ое издание, перераб. и доп., М., Юрайт-М, 2007, 87, Ա.Գ. Վաղարշյան, Պետության և իրավունքի տեսություն-1 (Դասախոսություններ), Արթուր Վաղարշյան, ԵՊՀ, Եր., Հեղինակային հրատարակություն, 2016, էջ 117-118, Теория государства и права /Отв. ред. д.ю.н., проф. В.Д. Перевеалов, 3-е изд., перераб. и доп., М.: Норма, 2006, էջ 72-74 և այլն:

¹² Տե՛ս Теория государства и права /Отв. ред. д.ю.н., проф. В.Д. Перевеалов, 3-е изд., перераб. и доп., М., Норма, 2006, էջ 78:

է հասարակություն-պետություն կապերի բնույթով:

Պաշտպանական գործառույթի բնույթը պահանջում է գործողությունների մշտական ու միասնական, համակարգված ու կենտրոնացված իրականացում, գործառույթի կենսագործման նպատակային, երաշխավորված կառուցակարգ, գործառույթի իրականացման այս գիծը կարող է ապահովել միայն պետությունը, որպես հասարակության լիիշխան հատուկ քաղաքական կազմակերպություն:

Պաշտպանական գործառույթի հասարակական-ազգային բնույթն իմաստավորելիս, անհրաժեշտ ենք համարում հիմք ընդունել Վ. Ս. Ներսեսյանցի պետության գործառույթներին ու գործունեության բնագրերից մեկը. «Պետության ֆունկցիոնալ գործունեության մեջ դրսևորվում է պետության ներկայացուցչական բնույթը. պետությունը ոչ թե բնական օրգանիզմ է, այլ յուրահատուկ սոցիալական կազմակերպություն, որը ներկայացնում է ազատ մարդկանց՝ պետության անդամների (քաղաքացիների) ընդհանուր կամքը և ընդհանուր շահերը»¹³: Այսպիսով՝ երկրի պաշտպանության գործառույթն ունի ազգային-հասարակական պահանջմունքներով պայմանավորված հիմքեր: Այդ հասարակական գործառույթի իրականացումը պատվիրակված է պետությանը, որը դրան հաղորդում է կայունություն, մշտականություն, կազմակերպվածություն:

Պետության ներքին և արտաքին գործառույթների համակարգում պաշտպանության գործառույթի դերն իմաստավորելիս պետք է նկատի ունենալ նաև ներքին և արտաքին գործառույթների փոխկապվածությունը: Այս տեսանկյունից միանշանակ պետք է համաձայնվել այն հեղինակների հետ, որոնք առաջնային նշանակություն են տալիս արտաքին գործառույթներին, հատկապես երկրի պաշտպանության, որպես երաշխիք ու պայման է ներքին գործառույթների հաջող ու արդյունավետ իրականացման համար: Այս եզրակացությունն հաստատվում է մի շարք հեղինակների տեսական հիմնավորումներով: Մասնավորապես՝ Գ. Վ. Ատամանչուկի կարծիքով, պետության արտաքին գործառույթի իրականացման բովանդակությունից ու արդյունքներից են կախված հաջողությունների ներքին գործառույթները կենսագործելիս¹⁴: Անուղղակիորեն այս կապը ճանաչում է նաև պետության և իրավունքի ազատական-իրավաբանական ուսմունքը, որը երեք ներքին գործառույթների կողքին դնում է մեկ և շատ կարևոր արտաքին հավաքական գործառույթը¹⁵: Ա. Վ. Պոլյակովը, ինչպես այլ հեղինակները, նույնիսկ պետության գործառույթները չեն դասակարգում ներքինի և արտաքինի, տարբերակելով պետության քաղաքական, գաղափարական, մշակութային դաստիարակչական, տնտեսական, հարկման, սոցիալական, էկոլոգիական, տեղեկութային-կոմունիկատիվ, իրավական կարգավորման գործառույթները և չհամարելով դրանց զուտ ներքին գործառույթներ¹⁶: Ա. Վ. Պոլյակովի կարծիքով, այս

¹³ Տե՛ս Нерсесянц В.С., Общая теория права и государства, М., изд. группа НОРМА-ИНФРА, М., 1999, էջ 257:

¹⁴ Տե՛ս Атаманчук Г.В., Теория государственного управления. Курс лекции, М., Юрид. лит., 1997, էջ 52:

¹⁵ Տե՛ս Нерсесянц В.С., Общая теория права и государства, М., изд. группа НОРМА-ИНФРА, М., 1999, էջ էջ 260:

¹⁶ Տե՛ս Поляков А.В., Тимошина Е.В., Общая теория права, СПб., Издательский Дом С.-Петербург., Гос. Университета, 2005, էջ 216-218:

նույն գործառույթները պետությունն իրականացնում է արտաքին ոլորտում: Այս մոտեցման դեպքում երկրի պաշտպանության գործառույթը (ագրեսիայից պաշտպանությունը և համաշխարհային իրավակարգի պահպանությունը) դիտարկում է արտաքին իրավապահայան գործառույթի շրջանակում, դրա շարունակությունն արտաքին աշխարհում կամ միջպետական հարաբերություններում¹⁷:

Այսպիսով՝ պետության գործառույթների տեսության բոլոր վարկածների (արևմտյան, սոցիալիստական, հետխորհրդային) և հայեցակարգերի (ավանդական և ազատական-իրավաբանական) վերլուծությունը հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ երկրի պաշտպանության գործառույթն ունի ազգային-հասարակական պահանջմունքներով պայմանավորված հիմքեր: Դրա կենսագործման միջազգային իրավական հիմքը պետության անհատական ինքնապաշտպանության իրավունքն է: Երկրի պաշտպանության գործառույթը մշտական-հարատև (այլ ոչ թե ժամանակավոր), համապետական (այլ ոչ թե վարչատարածքային), համասոցիալական (այլ ոչ թե դասակարգային) հիմնական գործառույթ է: Պաշտպանությունը, օբյեկտիվորեն լինելով հասարակական խնդիր, ի տարբերություն այլ գործառույթների, վերապահված է կամ պատվիրակված է միայն հասարակության լիիշխան հատուկ քաղաքական կազմակերպությանը՝ պետությանը, նրա մենաշնորհն է, ինչը գործառույթին հաղորդում է կայունություն, մշտականություն, կազմակերպվածություն: Պաշտպանական գործառույթի բնույթը պահանջում է գործողությունների մշտական ու միասնական, համակարգված ու կենտրոնացված իրականացում, կենսագործման նպատակային կառուցակարգ, ինչը կարող է ապահովել միայն պետությունը, զերծ պահելով իրականացումը տատանումներից ու վարիվերումներից:

Annotation. The author, analyzing all the hypotheses of the theory of state functions (western, socialistic, post-Soviet), all the concepts (traditional and liberal-juridical), concludes that the bases of country's defense function are conditioned by national and social needs. The international legal basis of its implementation is the state's individual right for self-defense. The country's defense function is a constant-permanent (and not temporary), statewide (and not administrative-territorial), cross-social (and not class-specific) basic function. Objectively being a state task, defense, compared to other functions, is only reserved for or ordered to the special sovereign political organization – the state; is its prerogative, which makes the function stable, permanent, organized. The nature of the defense function requires constant and united, coordinated and centralized implementation of the activities, a targeted structure of implementation, which can only be provided by the state, keeping the implementation from fluctuations and vicissitudes.

Аннотация. В данной статье проанализированы все гипотезы теории функций государства (западная, социалистическая, постсоветская), все концепции (традиционная и либерально-юридическая). Результаты исследования позволили сделать вывод, что функция обороны государства имеет обусловленные национально-общественными потребностями основы. Международно-правовой основой ее реализации является право на индивидуальную (самозащиту) самооборону. Функция обороны государства имеет постоянный, а не временный, общегосударственный, а не административно-территориальный характер. Объективно являясь обществен-

¹⁷ Տե՛ս Սեյ Լոպյակով Ա.Վ., Тимощина Е.В., Общая теория права, СПб., Издательский Дом С.-Петербург., Гос. Университета, 2005, էջ 219:

ной проблемой, оборона, в отличие от других функций государства, оставлена, закреплена или делегирована государству как особая составляющая полномочного политического общества, его (монополия) прерогатива, что придает данной функции государства устойчивость, постоянность, организованность.

Сущность функции обороны требует продолжительную и единую, систематизированную и сконструированную реализацию действий, институт целевого претворения в жизнь, что может обеспечить только государство, ограждая при этом ее реализацию от колебаний и поворотов.

Բանալի բառեր – գործառույթ, պաշտպանության խնդիր, անհատական պաշտպանության իրավունք, կոլեկտիվ պաշտպանության իրավունք, մշտական, հիմնական, անընդհատ, պետության մենաշնորհ, կայունություն, կազմակերպվածություն:

Keywords: function, defense task, right for individual defense, right for collective defense, constant, basic, permanent, state monopoly, stability, organization.

Ключевые слова: функция, проблема обороны, право на индивидуальную самооборону, право на коллективную самооборону, прерогатива государства, стабильность, организованность.

Ս. Բաղդասարյան - Հայ-ռուսական համալսարանի իրավունքի տեսության և սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, Հայ-ռուսական համալսարանի իրավաբանական դեպարտամենտի ղեկավար, էլ. փոստ՝ sasun.baghdasaryan@rau.am

Ներկայացվել է խմբագրություն՝ 25.11.2019, տրվել է գրախոսության՝ 25.11.2019, երաշխավորվել է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պետության և իրավունքի տեսության ու պատմության ամբիոնի վարիչ, իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Վաղարշյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության՝ 25.12.2019